Ένας σημαντικός οικισμός στη δυτική Κρήτη με τ' όνομα Χανιά υπήρχε προτού κυριεύσουν οι Ενετοί την Κρήτη.

Οι αλλεπάλληλες επαναστάσεις του ορθόδοξου ελληνικού πληθυσμού της Κρήτης εναντίον των κατακτητών καθολικών Ενετών, από τον πρώτο κιόλας χρόνο (1212) της ολοκληρωτικής κυριαρχίας τους στην Κρήτη και ιδιαίτερα η νικηφόρα επανάσταση στη δυτική Κρήτη το 1251, υποχρέωσαν την Ενετική Δημοκρατία ν' αποφασίσει την ίδρυση νέας πόλης ή την ανοικοδόμηση της παλιάς πόλης, που θα διασφάλιζε την κυριαρχία της.

πηγή: Γιάννης Δημ. Τσίβης, Χανιά 1242-1940, Αθήνα 1993

Το Καστέλι (Castel Vechio)

Οι Ενετοί άρχισαν την ανοικοδόμηση της νέας πόλης το καλοκαίρι του 1252. Αρχικά οικοδόμησαν ένα τείχος που περιέκλεισε το ύψωμα, πάνω στο οποίο βρισκόταν η ακρόπολη της αρχαίας Κυδωνίας. Η περιτείχιση του υψώματος δημιούργησε οχυρό που οι Ενετοί ονόμασαν Καστέλι (φρούριο). Το όνομα Καστέλι το διατηρεί η περιοχή ως σήμερα.

Το σχήμα του οχυρού είναι ένα ακανόνιστο ορθογώνιο. Περιβάλλεται από το τείχος που αρχικά έκτισαν οι Ενετοί και πάνω σ' αυτό, σε κανονικά διαστήματα, υψώνονταν 15 τετράγωνοι πολεμικοί πύργοι. Το τείχος και τους πύργους έκτισαν οι Ενετοί με μεγάλες τετράγωνες και παραλληλόγραμμες πελεκημένες πέτρες. Για την οικοδόμησή σου χρησιμοποίησαν επίσης πολλές λαξεμένες στρογγυλές πέτρες, που ήταν σπόνδυλοι από κίονες ή και ολόκληροι κίονες που βρέθηκαν στα ερείπια των κτισμάτων της αρχαίας Κυδωνίας. […]

Στους τέσσερις περίπου αιώνες που κράτησε η Ενετοκρατία στην Κρήτη, το Καστέλι ήταν κέντρο της νέας πόλης που οικοδόμησαν οι Ενετοί σύμφωνα με το διάταγμα της Συγκλήτου. Στην περιοχή του βρίσκονταν οι δημόσιες αρχές και οι κατοικίες των υπαλλήλων και των Ενετών καθώς και των Κρητικών ευγενών. Η νέα πόλη είχε ευρύχωρους για την εποχή εκείνη και ευθύγραμμους δρόμους, μεγάλες πλατείες και μεγαλόπρεπα δημόσια και ιδιωτικά μέγαρα.

πηγή: Γιάννης Δημ. Τσίβης, Χανιά 1242-1940, Αθήνα 1993

Το Νέο Τείχος

Στα τέλη του 15ου αιώνα οι Τούρκοι είχαν κατακτήσει ολόκληρη τη βαλκανική χερσόνησο και τα νησιά του Αιγαίου. Μόνο η Κρήτη, τα Επτάνησα και λίγα φρούρια που είχαν, τότε, στην κατοχή τους οι Ενετοί, έμεναν εκτός των συνόρων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Την εποχή εκείνη όλα τα σημάδια φανέρωναν πως δε θ' αργούσε η στιγμή που οι Τούρκοι θα επιχειρούσαν να κατακτήσουν και την Κρήτη. Ο κίνδυνος αυτός και η αύξηση του πληθυσμού της πόλης των Χανίων ήταν οι αιτίες που ανάγκασαν τους Ενετούς να οικοδομήσουν τείχος, που θ' ασφάλιζε ολόκληρο τον πληθυσμό της πόλης και θα την έκανε απόρθητη.

Η οικοδόμηση του εξωτερικού τείχους άρχισε στην αρχή του 16ου αιώνα και τελείωσε σχεδόν στο τέλος του, το έτος 1590, σύμφωνα με την ανάγλυφη επιγραφή που βρίσκεται στη βορειοανατολική αμυντική προεξοχή του San Michel (στην πύλη Κουμ-Καπί).

Το εξωτερικό τείχος έχει συνολικό μήκος περίπου 3.500 μέτρα, μαζί με το μήκος του λιμενοβραχίονα. Το πλάτος του τείχους είναι 20 μέτρα και το ύψος, από την επιφάνεια της τάφρου, 25 μέτρα. Από την ανατολική, νότια και δυτική πλευρά, το τείχος έχει τάφρο βάθους 10 μέτρων και πλάτους 50 μέτρων.

Το τείχος έχει σχήμα ορθογωνίου και είναι κτισμένο με πελεκημένες τετράγωνες πέτρες. Για την οικοδόμησή του δούλεψαν ντόπιοι Κρητικοί, κάτοικοι του νομού Χανίων, που υποχρεώνονταν σε αγγαρεία.

Το εξωτερικό τείχος έχει πέντε αμυντικές προεξοχές. Οι τέσσερις απ' αυτές έχουν σχήμα τριγωνικό, ενώ η πέμπτη έχει σχήμα πενταγώνου και βρισκόταν στη μέση της νότιας πλευράς του τείχους, ακριβώς στη θέση που σήμερα βρίσκεται η Δημοτική Αγορά Χανίων.

πηγή: Γιάννης Δημ. Τσίβης, Χανιά 1242-1940, Αθήνα 1993